

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛУЖБОВИХ
ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 10-281Мз групи
Спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
Освітньо-професійної програми
«Правоохоронна діяльність»

Тищенко Тетяна Борисівна

Керівник: д.ю.н., професор **Стратонов В.М.**

Рецензент:

заступниця декана Херсонського факультету
Одеського державного університету
внутрішніх справ

д.ю.н., професор **Галуцько В.М.**

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Працівник правоохоронного органу в системі суб'єктів кримінальних правовідносин.....	8
1.1 Загальна характеристика кримінальних правовідносин за участю працівника правоохоронного органу.....	8
1.2 Нормативне регулювання кримінальних правовідносин за участю працівників поліції.....	16
1.3 Місце працівника правоохоронного органу в структурі кримінальних правовідносин.....	20
РОЗДІЛ 2. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика правопорушень які вчиняються працівниками правоохоронних органів.....	27
2.1 Загальна характеристика суб'єкта кримінального правопорушення в кримінальному праві України.....	27
2.2. Працівник правоохоронного органу як суб'єкту в окремих складах кримінальних правопорушень у сфері службових та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.....	32
2.3 Особливості застосування покарання до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у статусі працівника правоохоронного органу.....	34
2.4 Типові способи приховування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, які вчиняються працівниками Національної поліції України.....	40
2.5 Характеристика кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів проти правосуддя.....	43
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Як політична організація суспільства сучасна держава містить в собі певний механізм, що складається державних підприємств, державних установ і апарату держави. Апарат держави являє собою легально визначену систему усіх державних органів, які в свою чергу виконують безпосередню прагматичну роботу з управління суспільством, реалізацію завдань та функцій держави. Серед виконуваних функцій держави важливе місце займає правоохоронна функція, яка більшою частиною покладена на органи поліції, що говорить про їх велику відповідальність перед суспільством.

Під час несення служби важливим є дотримання норм чинного законодавства і сумлінне ставлення до виконання обов'язків і вірне служіння народів України.

Але на привеликий жаль існують випадки вчинення працівниками поліції службових правопорушень, що негативно впливає на статус цього органу і викликає недовіру з боку суспільства до органу який покликаний стояти на захисті законності та правопорядку, а не навпаки його порушувати.

Оскільки кількість службових кримінальних правопорушень вчинених органами поліції дедалі зростає, то дане питання залишається актуальним і потребує дослідження.

Неясно вирішені деякі інші важливі аспекти службових кримінальних правопорушень. В яких випадках саме це виступає службовим кримінальним правопорушенням, а в яких випадках це корупційне правопорушення. Водночас ці та інші питання сьогодні недостатньо вивчені в теорії кримінального права.

Проблема протидії службовим кримінальним правопорушенням, що вчинюються поліцейськими, основним напрямком якої є запобігання вчиненню цього виду кримінальних правопорушень, набуває особливої актуальності в контексті політичної кризи в суспільстві та недовіри до правоохоронних органів і держави в цілому. Ефективність її вирішення немало в чому залежить від того, наскільки ґрунтовно і всебічно будуть вивченими властивості кримінально-правової та кримінологічної характеристики цієї категорії кримінальних правопорушень, особи поліцейських-правопорушників, специфіка визначення цих злочинних посягань.

Спеціальні дослідження службових кримінальних правопорушень вчинених поліцейськими проводилися багатьма вченими. Проблеми кримінальної відповідальності за вчинення службових кримінальних правопорушень поліцейськими аналізували у своїх роботах А. Б. Балонь, Ю. О. Науменко, Є. Л. Малишенко, Т. С. Січевлюк-Врублевський,. Питання розслідування і попередження такого типу умисних убивств вивчалися О. О. Кашкаров. Однак у більшості опублікованих досліджень розглядалися лише окремі аспекти цієї проблеми (вчинення кримінальних правопорушень або проти працівників правоохоронних органів, або цими особами). Тому потребують додаткової уваги та осмислення, оскільки проблеми впливу службового статусу працівника правоохоронного органу на відповідальність за вчинені ним чи проти нього кримінальні правопорушення, а також деякі інші супутні питання, які ще не були предметом розгляду. незалежних наукових розробок.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційна робота виконана згідно з розробленим кафедрою національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права ХДУ планом проведення актуальних наукових досліджень та у відповідності до ініціативної теми кафедри («Теорія та

практика реформування галузевого законодавства України», № 0118U006817).

Метою роботи є всебічна кримінально-правова та кримінологічна характеристика службових кримінальних правопорушень, що вчиняються працівниками поліції. Для досягнення зазначеної мети поставлено і такі **завдання**:

- охарактеризувати стан регулювання кримінальних правовідносин, які виникають за участю поліцейського;
- встановити місце поліцейського в суб'єктному складі кримінальних правовідносин, визначити його потенційні кримінально-правові статуси;
- деталізувати поняття суб'єкта кримінального правопорушення у кримінальному праві та уточнити статус працівника правоохоронного органу в системі суб'єктів кримінального правопорушення;
- виявити властивості зв'язку статусу особи як працівника правоохоронного органу й ознак складів окремих кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та кримінальних правопорушень проти правосуддя;
- визначити питання застосування спеціальних видів покарань до особи, засудженої за кримінальні припорошення, вчинений у статусі працівника правоохоронних органів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини врегульовані нормами права і які стосуються нормальної діяльності правоохоронних органів.

Предметом дослідження є кримінально-правова характеристика службових кримінальних правопорушень, вчинених працівниками поліції.

Методи дослідження. Вибір методів дослідження обумовлений його метою та завданнями, об'єктом та предметом. Для досягнення цієї

мети використовувалися загальнонаукові та спеціальні наукові методи пізнання.

Наукова новизна одержаних результатів. Дипломна робота є одним із ґрунтовних наукових досліджень кримінально-правових та проблем, які виникають у зв'язку із застосуванням норми про відповідальність за службові кримінальні правопорушення вчинені працівниками поліції.

В результаті дослідження були сформульовані новітні наукові принципи, висновки та пропозиції, які включають деталі наукової новизни, зокрема:

1. Розробляються положення щодо визначення вчинення певного діяння особою, що знаходиться в активному статусі працівника правоохоронного органу, що виключає застосування деяких регулятивних кримінально-правових норм із Загальної частини Кримінального кодексу.

2. Вноситься пропозиція щодо визначення представника держави як активного суб'єкта кримінальних правовідносин, а саме що ними можуть бути визначені в кримінальному кодексі та інших джерел суб'єкти, які безпосередньо виконують правоохоронну функцію і несуть службу в органах поліції.

3. Доведено, що кримінальних правопорушень найчастіше вчинюваних працівниками поліції слід віднести: зловживання владою або службовим становищем, зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, службове підроблення, службова недбалість, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, провокація підкупу, декларування недостовірної інформації.

Теоретичною основою є наукові праці українських та зарубіжних вчених у галузі теорії держави та права, адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального права, що стосуються предмету дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що визначені в роботі особливості можуть бути використані під час викладання дисциплін «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми кримінального права» та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були представлені на II-му дискусійному форумі «Сучасні проблеми державотворення та право» організованому ГО "ЧОРНОМОРСЬКА БІЗНЕС ЛІГА" (29 листопада 2021 р., м. Херсон).

Структура кваліфікаційної роботи визначено у відповідності до мети та завдань кваліфікаційної роботи та включає вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ПРАЦІВНИК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

1.1. Загальна характеристика кримінальних правовідносин за участю працівника правоохоронного органу

Виступаючи як перелік заборон, обумовлених об'єктивними потребами людини у безпеці та світі, та був розвинувшись у складну, формально певну систему правил, порушення яких загрожує злочинцю примусом, кримінальне право поступово перетворилося на потужну гілку влади. . закон. національна правова система. Відбулося формування вітчизняної кримінально-правової науки, яка у XXI столітті досягла дуже високого ступеня [32, с. 15-17]. Варто погодитися з думкою М.І. Панова: «Саме у цих правовідносинах розкриваються сутність та зміст кримінального права та його інститутів. У свою чергу, зміст кримінальних відносин, їх структурні елементи суттєво впливають на визначення сутності та змісту кримінальної відповідальності» [48, с. 45-52].

Р.О. Халфіна зазначає: «Правові відносини - це форма, в якій абстрактна форма права набуває свого реального існування, втілюється в реальних, конкретних суспільних відносинах. Вони виражають особливий вид зв'язку права з регульованими ним суспільними відносинами, в якому абстрактність норми діалектично поєднується з конкретністю цих життєвих відносин» [73, с. 14-15].

Авторитетний представник вчення загальної теорії права С.С. Алексєєв визначив правовідносини як ті, що виникають на основі правових норм, індивідуалізованих соціальних відносин між особами, що характеризуються наявністю суб'єктивних юридичних прав та обов'язків

та які підтримуються (гарантуються) примус. силою держави [12, с. 246]. Сучасні українські теоретики права розглядають правовідносини «суспільними відносинами, змістом яких є суб'єктивні права та юридичні обов'язки осіб, які перебувають під захистом держави» [27, с. 333].

Однією з перших спроб сформулювати свою концепцію було зроблено відомим радянським методистом М.С. Строговичем. У своїх роботах вчений назвав кримінально-правові відносини «матеріально-правовими» і визначив їх як «виражене в законі ставлення органів державної влади до особи, яка вчинила діяння, що розглядається законодавцем як кримінальний злочин» [60, п. 81]. Пізніше він використав категорію «владних відносин» як правову форму, в рамках якої держава здійснює свою владу і застосовує примус до особи, яка порушила закон [62, с. 48-49]. У цьому криміналіст В.Г. Смирнов зазначав: «У момент скоєння кримінального злочину існують владні відносини між особою, яка вчинила кримінальний злочин, і державою загалом» [58, с. 87-90]. Дослідник вважав, що з скоєння правопорушення обов'язок особи, яка вчинила правопорушення, також виникає з державних заходів [57, з. 155]. У цьому Н.Г. Александров запропонував визначати кримінально-правові відносини як специфічні «остаточні правовідносини», які, певне, породжуються дотриманням обов'язків. Є також правові норми, які встановлюють загальні заборони на певні дії. Такі правила передбачатимуть загальне можливе зобов'язання утримуватись від вчинення заборонених дій (і відповідне право компетентних органів припиняти такі дії). Таким чином, правила, що забороняють вчинення певних дій, передбачають можливі зобов'язання та відповідні остаточні права, тобто остаточні правовідносини», – написав він. [11, с. 89-90].

Визнаючи наявність злочинних зв'язків, український радянський криміналіст Ю.М. Брайнін виходив з такого: «Встановлення винних» [19, с. 22]. Згодом такі погляди зазнали критики: насамперед за те, що вони не

враховували права людини. особи вони вступили у правовідносини з державою.

Поступово теоретики кримінального права стали приділяти набагато більше уваги суті кримінально-правових відносин і стали пов'язувати їх з реалізацією регулюючої функції кримінального права, з його здатністю регулювати громадські відносини, що охороняються ним. Так, О.В. Барков зазначав таке: «Громадські відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням правил особливої години Кримінального кодексу та регульовані нормами кримінального права в цілому, є кримінальним правом» [15, с. . 3-17]. М.О. Огурцов підкреслив специфіку кримінально-правових відносин, визначивши їх зміст, підстави та предмети: суспільно небезпечне діяння – кримінальний злочин та кримінальна відповідальність винного» [45, с. 27]. Сучасний український дослідник Н.О. Гуторова зазначає: «Через Регулювання галузевих відносин – це реалізація однієї з основних функцій кримінального права – регулятивної. Це виявляється у регулюванні за допомогою кримінального права та комплексу правових засобів суспільних відносин між особою, яка вчинила суспільно небезпечне діяння відповідно до кримінального законодавства, та державою про застосування кримінальної відповідальності та інших заходів кримінально-правового характеру» [23, стор 107].

М. І. Ковальов влучно зауважив: «Дія кримінального закону, тобто суспільна корисність та ефективність його норм, полягає не тільки в їх правильному застосуванні до конкретних випадків життя. Він набагато глибший і різноманітніший. Застосування правових норм - лише з форм правової життя. Але, крім того, право має складнішу і більш приховану форму впливу на суспільне життя, а саме організаційну, виховну та мобілізуючу роль, властиву праву самим фактом його існування. І цей факт породжує певні правовідносини держави з громадянами та громадян між собою» [31, с. 91]. Кримінально-правові відносини визначають

правовий статус їх учасників, покажуть, що держава у відносинах з людиною, яка вчинила кримінальний злочин, діє в них не як абсолютний «гегемон», а як сторона, наділена строго певними правами та обов'язками, відхилення від яких неприпустимо, і яка, своєю чергою, є злочинцем, згідно з влучним висновком А.А. Піонтковський, «не беззаконний об'єкт каральної влади держави» [49, с. 15]. Він суб'єкт, який також наділений правами та обов'язками [54, с. 90]. Тому на початкових етапах при розробці теорії кримінально-правових відносин були сформульовані положення, згідно з якими держава наділена абсолютною владою та правами, а особистість – лише обов'язками [61, с. 48-89], сьогодні немає широкої підтримки.

Сьогодні у кримінальному праві України правовідносини найчастіше визначаються як відносини між державою та особою, яка вчинила кримінальний злочин, які регулюються нормами кримінального права. [17, с. 484; 64, стор 25-30; 47, стор 19-20]. Звичайно, це не єдина думка. Таким чином, О. Поліщук намагається розширити зміст кримінально-правових відносин та пропонує охопити як протиправну (злочинну) поведінку суб'єкта, так і законну поведінку. На його думку: «Кримінально-правові відносини - це суспільні відносини, які встановлюються та регулюються нормами кримінального права, що виникають між суб'єктами кримінального права у зв'язку з їх суттєвою кримінально-правовою поведінкою (законною чи протиправною)» [50, с. 229-237]. І. І. Чугунніков, навпаки, говорячи про кримінальні відносини, прирівнює їх до кримінальної відповідальності [75, с. 8], що значно звужує юридичні межі взаємодії суб'єктів, що навряд цілком прийнятно.

На думку вчених, кримінально-правові відносини «у широкому» та «вузькому» значенні виникають у різний час. Перший - з набранням чинності кримінального закону (коли його превентивні властивості починають діяти, впливаючи на неврівноважених осіб, утримуючи їхню відмінність від скоєння кримінального правопорушення під загрозою

покарання), другий - з скоєння кримінального правопорушення [36, стор . 5, 38, с. 27].

Ряд авторів відкладають момент виникнення кримінальних правовідносин на момент набрання законної сили рішенням суду [57, с. 158]. Фактично, цю позицію розділятимуть ті вчені, які зважують кримінальну відповідальність у вигляді здійснення захисних кримінальних відносин, пов'язаних із скоєнням кримінального правопорушення, настання якого збігається з настанням кримінальної відповідальності – набранням чинності судимістю [33, с. 76-77].

Ю. А. Пономаренко вважає, що у широкому значенні кримінальне право - це ставлення, засноване на нормах матеріального кримінального права між державою та особою, яка вчинила злочин. Виникає з моменту скоєння кримінального злочину і існує, найчастіше, до припинення кримінальної відповідальності (зняття чи погашення судимості), якщо держава не припиняє її раніше (наприклад, звільняючи особу від кримінальної відповідальності) [52, с. вісім]. Цю точку зору поділяють й інші вчені, які стверджують, що з моменту скоєння особою кримінального злочину між цією державою виникають певні правові відносини, внаслідок яких держава набуває влади над особою, яка вчинила кримінальний злочин, і в останньому - зобов'язання дотримуватись правових обмежень. їх певні права та свободи [75, с. 28-30].

І. Чугунніков висловив свою думку щодо виникнення кримінальних відносин у зв'язку із притягненням до відповідальності винного, який зробив спробу виділити два різні за змістом моменти виникнення злочинних відносин, для яких запропонував п. враховувати зміст прав та обов'язків його учасників, а також правові наслідки для них. Так, він зазначив наявність так званих негативних правовідносин, початком яких є момент скоєння кримінального злочину. На думку вченого, саме на цьому етапі формується коло прав та обов'язків, що становлять зміст

досліджуваних правовідносин. Автор називає іншу групу законними злочинними відносинами, з характеру відповідальності, що може виникнути у майбутньому. Правові, суспільно корисні злочинні дії (необхідний захист, затримання злочинця, обґрунтований ризик тощо).75, с. 8].

Момент виникнення кримінально-правових відносин може бути пов'язані з скоєнням особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого Кримінальним кодексом [41, з. 109], оскільки саме тут суспільні відносини стають кримінальними та виникають взаємні права та обов'язки суб'єктів цих відносин.

Теоретично кримінального права, слідуючи загальної теорії права, використовують класифікації юридичних фактів за різними ознаками. На добровільній основі правовідносини поділяються на дії та події [20, с. 98]. Так, Толстой зазначає: «Події - це обставини, які залежать від волі людей, а дії - акти волі та людської свідомості. Дії можна поділити на законні та незаконні» [67, с. 13-18]. Судові дії діляться на правові акти - це дії, створені задля досягнення правового результату; правові акти, які тягнуть у себе правові наслідки, незалежно від цього, чи не усвідомлював суб'єкт їх юридичного значення, хотів чи хотів, щоб вони мали місце [28, з. 347].

Інша класифікація полягає в функціональному призначенні юридичних фактів. Виходячи з цього, вони поділяються на встановлення, зміну та припинення.

На підставі наведених вище теоретичних класифікацій можна зробити висновок, що кримінально-правові відносини за участю такого суб'єкта як «співробітник правоохоронних органів» виникають на підставі кримінального правопорушення як правового факту – дії чи бездіяльності, оскільки у кримінальному правове розуміння злочинної поведінки ділиться на активне та пасивне . За змістом даного юридичного факту може бути кримінального правопорушення, лише одне, склад якого охоплює права, свободи і законні інтереси людини як співробітника

правоохоронних органів. Приналежність до них цих пільг є універсальним критерієм визначення певного кола кримінальних правопорушень як юридичного факту права групи правовідносин. Таким чином, залежно від того, чи було проти них скоєно кримінальний злочин, права, свободи та законні інтереси співробітника поліції будуть обмежені внаслідок скоєння кримінального злочину, юридичні факти можуть бути такими, що вони були порушені незаконними діями. Відповідно, у разі вони стосуються змісту об'єкта у його складі - наприклад, майнових прав під час кримінального правопорушення проти співробітника поліції за ст. 347 ЦК. Кримінально-правовий вплив завжди є причиною погіршення правового статусу особи, що є його об'єктом. Предметом, який безпосередньо здійснюється такий вплив, є індивідуальні правничий та свободи особистості, вони обмежені під час здійснення тієї чи іншої форми (заходи) кримінального примусу [76, з. 101-102]. Відповідно, в даному випадку вони характеризують особу, яка притягується до кримінальної відповідальності. Наприклад, особиста свобода як товар, за позбавлення якої співробітника поліції буде покарано за перевищення службових повноважень із застосуванням зброї. Співробітник правоохоронних органів, як особа, правовий статус якої стає об'єктом кримінального права, має широкий спектр прав та обов'язків, деякі з яких (загальні конституційні) притаманні йому як громадянину України, а інші (особливі) – надано йому як посадовій особі – представнику апарату влади Української держави. Деякі з цих прав та обов'язків продовжують діяти після звільнення з цих посад (наприклад, обов'язок зберігати державну таємницю або право на пенсію за віком). Таким чином, як загальні, так і особливі елементи його правового статусу можуть бути включені до предмету кримінально-правового впливу щодо особи, яка є співробітником правоохоронного органу. Наприклад, держава як роботодавець може на певний період або навіть назавжди відмовитися від

продовження роботи з правоохоронними органами та укласти з ним нові угоди, за якими особа може повернути собі статус правоохоронця.

На думку дослідників, правовідносини у кримінальному праві є однорідним явищем. Адже навіть із вищевикладеного ясно, що потенційна множинність юридичних фактів, різних цілей, яких держава прагне досягти під час кримінально-правового впливу, свідчить про існування різних типів таких відносин.

Нагадаємо, що з 1 січня 2020 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України для спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року №2617-VIII запроваджено інститут про кримінальні злочини та набрав чинності.

Беручи до уваги науково-теоретичний аналіз, а також опубліковане експертами визначення кримінального закону, можна описати, як виникають суспільні відносини між особою, яка вчинила кримінальний злочин чи інше суспільно небезпечне діяння, передбачене кримінальним законодавством, та державою в особу повноважних представників. свої органи про застосування чи відмову у застосуванні кримінального закону до особи.

1.2. Нормативне регулювання кримінальних правовідносин за участю працівників поліції

Джерела норм, які можуть призвести до виникнення кримінальних відносин у різні історичні періоди розвитку держави та права в Україні, були різноманітними. З історії держави і права України відомо, що протягом століть кримінальні правовідносини на її території регулювалися багатьма нормативними правовими актами – як кодифікованими («Руська правда», «Лист Псковського суду», «Лист Новгородського суду», «Судебники» 1497, 1550), і кодифіковані (більшість їх - Литовський статут, Соборний кодекс 1649 року, Військова стаття Петра I 1715 року, Кримінально-виконавчий кодекс 1845 року зі змінами, Кримінальний кодекс. 1903 р., кримінально-правові акти Співдружності, Австрійської імперії (в зокрема, Кримінальний кодекс 1768 р. "Тереза"), Кримінальний кодекс СРСР 1922 та 1927 рр., Кримінальний кодекс СРСР (з 1992 р. - Кримінальний кодекс СРСР). Кодексу України) 1960 р.). Варто, зокрема, нагадати, що після утворення СРСР 1922 року до Конституції СРСР 1924 року було видано низку загальносоюзних кримінальних законів, зокрема: «Основи кримінального права». Законодавство СРСР та союзних республік 1924 р., Положення про військово-кримінальні злочини 1924 р. (прийнято пізніше в новій редакції 1927 р.), Положення про кримінальні злочини держави (контрреволюційні та особливо небезпечні для СРСР, кримінальні злочини проти порядку уряду (25 лютого 1927 р.) Після того, як Україна стала незалежною та суверенною державою, до прийняття власного Кримінального кодексу, що ґрунтувався на Конституції України, прийнятій у 1996 р., та загальноприйнятих принципах та нормах міжнародне право. Законодавство, кримінально-правові відносини на його території давно регулюються Кримінальним кодексом України 1960 року, а також ухвалами Президії Верховної Ради України, які

встановлюють кримінальну відповідальність за окремі види злочинної поведінки.

Сьогодні основним джерелом кримінального права є Кримінальний кодекс України, прийнятий у 2001 році, який ґрунтується на Конституції України та загальноприйнятих принципах та нормах міжнародного права. Саме він формує законодавство України щодо кримінальної відповідальності (частина 1 статті 3 Кримінального кодексу України) [8]. Це правовий акт вищого органу державної влади України, у ньому поєднуються правові норми, які встановлюють загальні підстави та межі кримінальної відповідальності, визначають коло суспільно небезпечних діянь, що визнані злочинними, та встановлюють види та розміри покарань, які можуть застосовуватися до осіб, які підлягають визнанню. встановлюються законом винні у їх вчиненні, а також регулюються підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності та покарання [72, с. 13-15].

Окремо слід виділити кримінально-правові норми, що регулюють правовідносини за участю співробітників правоохоронних органів і які виникають під час вчинення цими особами кримінальних правопорушень. Ці правила включають насамперед положення, в яких співробітник поліції прямо згадується як суб'єкт кримінального злочину. Сюди входить ст. 365 "Надмірні повноваження або службові повноваження з боку співробітників правоохоронних органів", ч. 2 ст. 370 "Провокація дачі хабара" (кваліфікація складу даного кримінального злочину).

Варто пам'ятати про норми «латентності», приховані присутністю правоохоронців серед суб'єктів кримінальних відносин, які вони регулюють. Співробітник поліції як суб'єкт кримінального правопорушення може бути визнаний у всіх нормах, підставу кримінальної відповідальності вони пов'язують із використанням (зловживанням, порушенням) своїх службових повноважень при

виконанні правоохоронних функцій, а також із зазіханням на посадову особу у зв'язку з мовою під час виконання своїх обов'язків.

Окремо відзначимо положення, що є у Кримінальному кодексі (у його загальній частині), на утримання яких впливає поточний стан засудженого на момент скоєння кримінального злочину або на момент засудження як охоронець. застосування до такої особи кримінально-правових заходів. До них відносяться норми щодо змісту таких покарань, як позбавлення військового звання, особливого звання, звання, звання або кваліфікаційного класу (стаття 54 КК України), незастосування виправних робіт до правоохоронних органів (частина 2 статті 5 КК України).).

Застосовуючи закон формальної логіки (зокрема, виключаючи все зайве) та оцінюючи зміст Загальної частини Кримінального кодексу України з точки зору їхньої здатності регулювати правовідносини за участю осіб у їхньому поточному статусі, можна зробити висновок, що деякі кримінальні закони не застосовуються. коли серед їхніх учасників є особи у такому статусі. До них відносяться правила самооборони (стаття 36 Кримінального кодексу) та затримання особи, яка вчинила кримінальний злочин (стаття 38 Кримінального кодексу), як обставини, що виключають злочинність діяння.

Це було заявлено як спробу показати важливість у механізмі кримінально-правового регулювання суспільних відносин норм, закріплених безпосередньо у законодавчому акті нашої держави – Кримінальному кодексі України. Однак сьогодні список джерел кримінального права набагато ширший. Відходячи від традиційного підходу, сучасні автори також включають Конституцію України, Рішення Конституційного Суду України, чинні міжнародні договори, згоду на які було надано Верховною Радою України та деякі інші [13, с. . 25-41; 25, стор 258-295].

У контексті побудови законності та утвердження верховенства закону у всіх сферах суспільно значущої діяльності рішення Конституційного Суду України відіграють значну роль у регулюванні правовідносин як джерело кримінального права. Відповідно до ст. 152 Конституції України, закони, інші правові акти або їх окремі положення, визнані неконституційними, втрачають чинність з моменту прийняття Конституційним Судом України (далі – КСУ) рішення про їх неконституційність. Положення Закону України "Про Конституційний Суд України" деталізують повноваження Конституційного Суду. Ст. 7 цього Закону визначає повноваження Конституційного Суду щодо перевірки конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради України. Автономна Республіка Крим; дотримання Конституцією України чинних міжнародних договорів України або міжнародних договорів, які внесені до Верховної Ради України для згоди на їх обов'язкову силу та інші повноваження [5]. Сьогодні існує низка ухвал Конституційного суду, на підставі яких регулюється кримінальне законодавство.

Основні правові акти української держави проголошують пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права над внутрішньодержавним правом (розділ X Декларації про державний суверенітет України [2]) та містять зобов'язання визнавати існуючі міжнародні договори, схвалені Верховною Радою України (ст. 9 Конституції України) [1]. Тому у нормативно-правовій базі регулювання правовідносин у державі важливе місце займають міжнародно-правові акти – насамперед міжнародні договори, обов'язковий характер положень визнається Україною у встановленому законом порядку. Їхня можлива роль у цьому сенсі пояснюється тим, що Україна стала на шлях приєднання до європейської спільноти, і основною вимогою для цього є приведення національного законодавства до європейського рівня, реалізація основних правових

засад, визнаних міжнародною спільнотою. співтовариство. Андрушко зазначає: «Джерелом права є міжнародні договори, зокрема кримінальне право. Вони зазначені базові норми і принципи, які є основою існування правової системи будь-якої країни світу. Без належного виконання та дотримання міжнародно-правових актів неможливе досягнення відповідних цілей, включаючи дотримання прав та свобод людини, зниження та попередження злочинності, узагальнення практики та розробку ефективних методів боротьби з ними» [13, с. 25-42].

1.3. Місце працівника правоохоронного органу в структурі кримінальних правовідносин

Суб'єктами правовідносин у теорії права є ті учасники, які наділені відповідними правами та юридичними обов'язками [53, с. 169]. Виникнення правовідносин можливе лише між юридичними особами. На думку І. Митрофанова, вони є «діяльною складовою» правовідносин [43, с. 152, 160]. У цьому згадується попередження Н.І. Матузова та М.М. Кропачова у тому, що кожен суб'єкт права є суб'єктом правовідносин, оскільки, по-перше, конкретна особа, будучи суб'єктом права, неспроможна одночасно стати учасником. всі існуючі правовідносини; по-друге, окремі суб'єкти права (зокрема немовлята, неповнолітні, психічно хворі) ніколи не можуть стати суб'єктами більшості правовідносин [65, с. 482; 35, стор 134].

Держава, яка набула всіх властивих їй атрибутів і визнана іншими суб'єктами міжнародного права, звичайно, також бере участь у кримінально-правових відносинах. Серед інших правовідносин кримінальне право вирізняється певними специфічними властивостями. Один із них - характер взаємодії їх учасників. Відомо, що значний

сегмент правовідносин виникає та існує між юридично рівноправними суб'єктами (незалежними, не підпорядкованими один одному).

Розглядаючи питання суб'єктів кримінально-правових відносин та звертаючи увагу на місце у їхньому контингенті співробітників правоохоронних органів, доцільно розділити цих суб'єктів на дві групи відповідно до їх правового статусу у цих відносинах. Одна група складається з органів державної влади, їх посадових осіб, до повноважень яких належить застосування кримінального закону та забезпечення його застосування. Зрозуміло, що до цієї групи мають входити особливі суб'єкти кримінального права, зокрема співробітник правоохоронних органів.

Спроби простежити зв'язки між суб'єктами правовідносин у кримінальному праві та місцем у тому числі правоохоронних органів вимагають згадати обговорення особового складу «активної» сторони останнього. Вчені-юристи розходяться у думках із цього приводу. Одні визнають державу самостійним суб'єктом кримінально-правових відносин, інші зазначають, що вона здійснює свої повноваження не самостійно, а через відповідні органи.

У суміжних галузях права добре відома проблема визнання держави не лише «активним», а й «пасивним» суб'єктом правовідносин, що виникають у зв'язку з порушеннями, які здійснюють сама держава. Кримінальний злочин, скоєний представником держави (і, зокрема, співробітником її правоохоронних органів), тягне за собою несприятливі кримінальні наслідки для представника держави, але у будь-якому разі – для неї. Це відповідає основним засадам українського кримінального права, зокрема, таким як принцип особистої (персональної) відповідальності. Його основні складові: а) «тільки особа, яка вчинила кримінальний злочин, підлягає кримінальній відповідальності та покаранню, іншим особам вони не передаються»; б) «тільки фізична особа є суб'єктом кримінального правопорушення» [26, с. 15]. Таким

чином, держава може діяти у кримінально-правових відносинах за участю правоохоронних органів лише як суб'єкт, зобов'язати інших виконувати свої обов'язки та забезпечувати реалізацію їхніх прав.

Зважаючи на результати досліджень, проведених вітчизняними криміналістами та співробітниками поліції за характеристиками та формами злочинності в органах внутрішніх справ (які є «кістяком» правоохоронної системи сучасної України), можна стверджувати, що багато з них було здійснено на користь певного органу, у якому працює поліцейський. безпосередньо пов'язані з виконанням суспільних функцій, під час виконання службових та трудових обов'язків або у зв'язку з ними. Так, В.О. Самотійович зробив такі висновки: «Швидке збільшення випадків службового підроблення (ст. 366 КК України) у діяльності співробітників правоохоронних органів було спрямоване на штучне покращення показників та вдосконалення статистичної звітності» [56, п. 61]. Відповідно до досліджень С.А. Шалгунова, серед мотивів скоєння корисливих кримінальних злочинів (власне корупції) на четвертому місці стоїть задоволення матеріальних потреб «службового характеру» - бажання догодити керівництву, підтримувати ділові та неформальні зв'язки, необхідні для роботи [77, стор. 137-138]. Фактично це означає, що поліцейський часто керується кар'єрними, відомчими та корпоративними мотивами. Як зазначає А.А. Мартиненко: «Одним із криміногенних факторів скоєння кримінальних правопорушень співробітниками правоохоронних органів є їхній особливий статус, наявність влади за відсутності належної системи контролю може спровокувати правопорушення (наприклад, зловживання владою, зловживання службовим становищем.) [39, с. 265].

Сторона правовідносини має бути юридичною особою. Для такої організації, як співробітник правоохоронних органів, це означає, що показники особистості відповідають двом групам юридично значимих показників.

Перша група – особливості кримінального права. Насамперед це ті, які характеризують людину як суб'єкта кримінального злочину.

До цієї групи також входять ознаки, що характеризують суб'єкт як особу, що підлягає кримінальній відповідальності. Це ознаки того, що суб'єкт може зазнавати злочинного впливу за рішенням суду. Такі характеристики здебільшого негативні, т. е. визначають відсутність причин, що перешкоджають опроміненню людини у тому чи іншого формі.

Друга група – характеристики такої особи визначають її поточний чи ретроспективний статус як працівника правоохоронних органів. Обидві групи ознак мають бути пов'язані заздалегідь встановленим взаємозв'язком: для кваліфікації кримінального злочину як такого, скоєного (спрямованого) проти співробітника правоохоронних органів, необхідно встановити наявність обох ознак. Цей зв'язок також має бути доступним для позитивного рішення про застосування обмежень прав і свобод особи, наданої йому як співробітнику правоохоронних органів (насамперед, для кваліфікації кримінального злочину як скоєного співробітником правоохоронних органів, для ухвалення цього статусу). враховувати при застосуванні щодо нього заходів кримінального переслідування). - Правовий характер).

Насамкінець, що стосується вирішення питання про статус співробітників правоохоронних органів у суб'єктивному складі кримінально-правових відносин, логічно сказати, який із державних агентів належить таким особам.

Проблему відсутності чітких нормативних визначень поняття «працівник правоохоронних органів» наголошували на М.І. Мельник та Н.І. За останнє десятиліття Гавронюк зазначили, що «дана ситуація не лише свідчить про відсутність єдиного підходу до розуміння того, який закон правоохоронних органів не лише ускладнює вирішення теоретичних завдань у цій сфері, а й негативно позначається на діяльності

цих органів. впливає на правове регулювання компетенції таких органів, правового та соціального становища їх співробітників тощо» [40, с. 19].

У спеціальній літературі є спроби визначити та окреслити це поняття. Таким чином, деякі автори пропонують розуміти правоохоронний орган як державний інститут (або державну юридичну особу), який діє в системі управління та виконує державні функції у різних сферах внутрішньої та зовнішньої діяльності держави на основі закону [63, с. 7].

На нормативному рівні Закон України № 3781-ХІІ «Про державний захист співробітників суду та правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. (далі – Закон № 3781-ХІІ) є «базовою» основою у вирішенні питання про взаєморозуміння. поняття «працівник правоохоронних органів». Це практично єдиний законодавчий акт, який містить певні особливості та називає коло органів, які законодавець визнає правоохоронними. Частина 1 п.1 ст. 2 Закону № 81 3781-ХІІ передбачає змішаний спосіб визначення наступних органів: «Правоохоронні органи - Прокуратура, Національна поліція, Служба безпеки, Військова правоохоронна служба у Збройних Силах України, Національна анти-Бюро корупції України, Державна прикордонна служба, пенітенціарні , органи державного фінансового контролю, рибного захисту, державної охорони лісів, інші органи, що виконують правоохоронні чи правоохоронні функції» [4]. Закон України від 13 березня 2014 р. № 876-VII «Про Національну гвардію України» у ч. 1 ст. 1 визначає, зокрема, що «Національна гвардія України – це військове формування з правоохоронними функціями, яке є частиною системи Міністерства внутрішніх справ України...» [6].

Оскільки правоохоронна система та її компоненти у нашій державі перебувають у русі, динаміці, змінах, навряд чи варто очікувати від законодавця формулювання вичерпного списку відповідних органів. Правильно В.І. Осадчий, коли він пов'язує вирішення цього питання з

функціональним критерієм – бо орган належить тим, хто займається правоохоронною діяльністю. Зазначений автор пропонує визнати останнє виконанням співробітниками державних органів у виконанні ними своїх службових обов'язків хоча б однією з таких функцій: досудове розслідування кримінальних справ чи адміністративне провадження; виконання вироків, постанов, ухвал та розпоряджень судів, постанов слідчих органів та прокуратури співробітниками пенітенціарних установ, пенітенціарної інспекції, державної виконавчої служби, військової частини, караульного та дисциплінарного батальйону або співробітниками органів внутрішніх справ; оперативно-розшукові, адміністративні, профілактичні, охоронні функції; припинення правопорушень під час переміщення людей, транспортних засобів, товарів та інших предметів чи речовин через державний та митний кордон; припинення правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням лісів, незаконним полюванням, незаконним рибальством, видобутком тварин чи іншими видами води; нагляд та контроль за виконанням законів [46, с. 7].

Варто звернути увагу на суміжне з вищезгаданим поняття «правоохоронні органи», яке було введено до українського законодавства у зв'язку із змінами до Конституції України, внесеними Законом від 2.06.2016 1401-VIII43 «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». В.А. Боняк називає такі особливості правоохоронних органів: а) співробітники таких органів мають право застосовувати примусові заходи; б) до таких органів належать збройні формування; в) правоохоронні органи мають основну функцію правоохоронних органів [18, з. 44]. Вочевидь, що «правоохоронні органи» є свого роду правоохоронними органами пов'язані друг з одним як рід і вигляд, тобто. правоохоронні органи є більш широке поняття і включають правоохоронні органи.

Суб'єкт - «співробітник правоохоронних органів» - може фігурувати у кримінально-правових відносинах після їх виникнення, якщо особа, яка вчинила кримінальний злочин, або особа, щодо якої було скоєно кримінальний злочин, після вступу на службу до певної установи чи організації з законом правозастосовних функцій . захід. Не виключена і зворотна ситуація - особа, яка вступила до кримінальних правовідносин, маючи статус поліцейського, втрачає цей статус при їх припиненні (з якихось причин звільняється зі служби).

Якщо перший із цих двох випадків трансформації правового статусу фізичної особи впливає на розвиток правовідносин у сфері кримінального права, то другий вимагає висновку про кваліфікацію правопорушника з урахуванням офіційного статусу правопорушника. або жертва як співробітник правоохоронних органів. скоєно людиною.

Оскільки підставою кримінальної відповідальності є у скоєному суспільно небезпечному діянні кримінального правопорушення, передбаченого Кримінальним кодексом, всі питання кваліфікації останнього розглядаються з урахуванням обставин, що існували на даний момент скоєння діяння, і наслідків. Тому, зокрема, ознаки, що характеризують предмет кримінального правопорушення, встановлюються на момент скоєння кримінального правопорушення [22, з. 11; 70, стор 71-77]. Отже, їх зміна у майбутньому має змінювати кваліфікацію скоєного кримінального правопорушення. Але злочинні наслідки того, що було зроблено після такої трансформації, є протилежними. Зокрема, особу може бути звільнено від кримінальної відповідальності згідно зі ст. 48 КК, вона не може бути засуджена до кримінального покарання за ст. 54 КК та ін.

РОЗДІЛ 2

КРИМІНАЛЬНО –ПРАВОВА ТА КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

2.1 Загальна характеристика суб'єкта кримінального правопорушення в кримінальному праві України

Найстарішим правовим актом, який містить кримінальне право та вирішує питання про особу, яка вчинила кримінальний злочин та діяла на території сучасної України, є «Руська правда», з якої починається розвиток кримінального права в Україні. Називаючи предмет кримінального правопорушення, «Руська правда» не містила його конкретного визначення, лише перераховувала конкретних осіб залежно від своїх становища у суспільстві, які можуть вчинити певні кримінальні злочину. У наступних ухвалах суб'єкти кримінальних злочинів також визначалися шляхом вказівки осіб, які можуть нести відповідальність за конкретний кримінальний злочин або навіть передбачені як такі. З історії відомо, що у давнину відповідальність за скоєння кримінального злочину несли як люди, а й тварини, а рабовласницьких і феодальних суспільствах суду підлягали навіть неживі предмети. Однак сьогодні ці підходи давно відкинуті законодавцем. Кримінальне право визнано інструментом, який може впливати лише на учасників суспільних відносин - людей та їх співтовариство (як виняток ми можемо назвати лише заходи кримінально-правового характеру, які застосовуються до юридичних осіб відповідно до Кримінального кодексу) [16, с. 228-251].

Тривалий час у кримінальному законодавстві був положень, визначальних сутність предмета кримінального правопорушення. У зв'язку з цим у науковому обороті були різні його концепції. Звичайно,

обговорення цього питання можна продовжити у процесі розробки доктрини кримінального права. При цьому український законодавець (на відміну, до речі, від багатьох зарубіжних) чітко визначив поняття предмета кримінального правопорушення у законі про кримінальну відповідальність та назвав ознаки (критерії), яким він має відповідати.

У чинному Кримінальному кодексі України його автори передбачили правове поняття предмета кримінального правопорушення, що стало значним кроком уперед для українського кримінального права. Цей Кодекс у Загальній частині містить окремий розділ «Особа, яка притягується до кримінальної відповідальності (суб'єкт кримінального правопорушення)». У ньому законодавець визначає поняття предмета кримінального правопорушення через призму певних ознак: відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом кримінального правопорушення є осудна особа, яка вчинила кримінальний злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може настати кримінальна відповідальність [8].

Особа співробітника поліції, який вчинив кримінальний злочин, є предметом незалежного кримінологічного розслідування [39, с. 209-229]. Вирішуючи це питання, деякі вчені виділяють ці два поняття, вважаючи, що суб'єкт кримінального злочину - «не абстрактне правове поняття, що існує поза часом і простором, а людина, яка живе в суспільстві та чинить суспільно небезпечні протиправні дії». [74, с. 125-128]. Інші, навпаки, стверджують, що це різні поняття, говорячи, що важливо охарактеризувати особу злочинця, сутність якої набагато ширша, ніж поняття суб'єкта кримінального правопорушення [30, с. 37].

Зважаючи на те, що Україна обрала стратегічний курс на європейську інтеграцію та адаптацію законодавства до європейського, наголошую, що відповідальність юридичних осіб передбачена кримінальними кодексами багатьох європейських країн.

Особливий суб'єкт кримінального злочину - це фізична осудна особа, яка у віці, в якій може настати кримінальна відповідальність,

вчиняє кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа. (Частина 2 статті 18 Кримінального кодексу України) [8]. Таким чином, крім обов'язкових загальних ознак (фізична, осудна особа, яка досягла певного віку), у нього є додаткові особливі (особливі) ознаки (або їх поєднання), передбачені статтею Особливої частини КК України. суб'єкт конкретного кримінального правопорушення. Особливості особливого предмета доповнюють загальне уявлення про останнє, виступаючи як додаткові, але водночас необхідні. Ці особливості можуть стосуватися, зокрема, посади, професії (лікар), характеру конкретної діяльності (підприємець), сімейних відносин (мати новонародженої дитини) і т. д. [34, с. 142].

У вітчизняній кримінально-правовій науці В.І. Терент'єв досить уважно вивчив категорію особливого суб'єкта кримінального правопорушення. Цей автор каже, що спеціальним суб'єктом визнається особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності та має особливості, визначені кримінальним законом; є обов'язковими ознаками кримінального правопорушення. Він стверджує, що ці особливості набувають особливого характеру у зв'язку з особливостями впливу людини на конкретні суспільні відносини, товари та цінності, що знаходяться під захистом кримінального закону (об'єкт кримінального правопорушення), специфікою такого впливу (об'єктивний бік) та змістовною ментальною складовою такого впливу (суб'єктивна). сторона) кримінальних правопорушень), тому, як наслідок, виділення окремих ознак суб'єктів кримінальних правопорушень у кримінальному праві ґрунтується на взаємодії суб'єкта кримінального правопорушення. правопорушення коїться з іншими особливостями його складу [66, з. 12-13].

Додаткові правові особливості, що надають людині особливий статус, описані в окремій статті Особливої частини Кримінального кодексу, яка передбачає відповідальність за посягання на певні об'єкти

«ззовні». Особа несе відповідальність за такі кримінальні правопорушення тільки в тому випадку, якщо, крім характеристик загального суб'єкта кримінального правопорушення на момент вчинення кримінального правопорушення, він мав інші правові характеристики, зазначені в положеннях конкретних статей. Особлива частина Кримінального кодексу [7, с. 7-8].

Найбільш поширений вид особливого кримінального злочину – посадові особи. Таким чином, Закон про кримінальну відповідальність (частина 3 та частина 4 статті 18 Кримінального кодексу) визначає її поняття, а в деяких статтях Особливої частини Кримінального кодексу України зазначає посади, на яких посадова особа може діяти як така. предмет. Відповідно до ч. 3 ст. 18 Кримінального кодексу України посадовими особами є особи, які на постійній основі, тимчасово або в особливому порядку виконують функції державного чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають посади в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях тощо Д. . », пов'язаних із виконанням організаційно-адміністративних чи адміністративно-господарських функцій, або виконання таких функцій спеціальними органами, щодо яких особа наділена уповноваженим державним органом, місцевим самоврядуванням, центральним урядом з особливим статусом, а також уповноваженим органом. або уповноважена посадова особа підприємства, установи, організації, суду чи закону [8].

Одне з найбільш авторитетних і часто повторюваних експертами тлумачень змісту знаків посадової особи, як відомо, міститься в Постанові ПВСУ № 5 від 26.04.2002. "Про судову практику у справах про хабарництво", в абз. 2, пункт 1 якого, зокрема, уточнюється: до представників влади належать, зокрема, працівники державних органів та їх апарату, які мають право в межах своєї компетенції висувати вимоги, а також приймати рішення, які обов'язкові для юридичних та фізичних осіб

незалежно від їх відомчої належності чи підпорядкованості [10]. З цього пояснення випливає, що поняття «представник влади» підпорядковане категорії «посадова особа» і поняття "працівник правоохоронних органів" вбирається. Дійсно, у літературі про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності працівники правоохоронних органів (працівники Служби безпеки України, поліції, прокуратури тощо) класифікуються саме як представники органів влади [55, с. 44]. Таким чином, у випадках, коли законодавець вказує в Кримінальному кодексі посадову особу або представника влади як суб'єкта кримінального злочину, є приховане (приховане) посилання на посадових осіб правоохоронних органів (що мають повноваження). Значно менше складів, де правоохоронці фігурують як єдиний об'єкт кримінального злочину. І є лише кілька правил, становища яких вказують становище злочинця на даний момент скоєння кримінального правопорушення, дозволяють ідентифікувати як співробітника правоохоронних органів (наприклад, «слідчий» і «прокурор» - у статті 374 КК України) [59, з. 168-172].

Отже, зі сказаного випливає таке. По-перше, співробітник правоохоронного органу як суб'єкт кримінального злочину - це особа, яка, крім загальних (ч. 1 ст. 18 КК України), має додаткові ознаки. По-друге, він належить у зв'язку з цим до особливих суб'єктів кримінальних правопорушень – посадових осіб. По-третє, на відміну від інших посадових осіб, він має додаткові функції, які пов'язують його зі службою в правоохоронних органах та виконанням ними своїх завдань, тобто визначають його як конкретного, особливого суб'єкта кримінального правопорушення. По-четверте, посягання на об'єкти, що охороняються законом, що здійснюється механізмом, відбувається «зсередини», тобто з боку учасника відповідних суспільних відносин.

2.2. Працівник правоохоронного органу як суб'єкту в окремих складах кримінальних правопорушень у сфері службових та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Найбільш типові прояви злочинної поведінки, вчиненої із середини всієї системи та підриву її авторитету, представлені у Кримінальному кодексі України у розділі XVII Особливої частини КК «кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язана з наданням державних послуг».

Щоб конкретизувати предмет нашого дослідження, можна виділити такі типи норм:

а) у якому співробітник правоохоронних органів є спеціальним утворенням, яке поглинається загальною категорією "посадова особа". Цей висновок не поширюється на категорію «посадова особа юридичної особи приватного права», оскільки правоохоронні органи не належать до класу таких юридичних осіб. Тому перелік цих норм включає ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 366 «Офісна підробка», ст. 366-1 «Заявлення неправдивої інформації», ст. 367 «Службова недбалість», ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або отримання неправомірної вигоди посадовою особою», ст. 368-2 «Незаконне збагачення»;

б) у якому співробітник правоохоронних органів є спеціально спеціальним суб'єктом. Вона включає ст. 365 «Надмірні повноваження чи службові повноваження з боку правоохоронців», ч. 2 ст. 370 «Провокація хабарництва»).

Держава як один із основних учасників кримінально-правових відносин реалізує поставлені завдання, делегуючи свої повноваження відповідним державним органам. Правоохоронні органи як колегіальні органи держави також мають широкі повноваження. Для забезпечення безпеки суспільства від відхилень, суттєвих та небезпечних відхилень при

використанні співробітниками цих органів наданих їм повноважень криміналізовано грубі прояви незаконного використання цих повноважень, зокрема у ст. 365 КК України. Співробітник правоохоронного органу як конкретний суб'єкт злочинного зловживання службовим становищем та учасник кримінально-правових відносин, що виникли внаслідок цього зазіхання, виступає за умови, що у його діянні, вчиненому при виконанні владних чи службових повноважень, є об'єктивний аспект складу, передбаченого ст. 365 КК України..

Відповідно до позиції Верховного Суду України, викладеної в Постанові Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 «Про судову практику у справах про зловживання владою або посадовою владою», перелік дій кримінального злочину, що розглядаються: дії, що входять до компетенції старшої посадової особи цього відділу або посадової особи іншого відомства; б) дії, які дозволені лише в особливих випадках, або з особливим дозволом, або відповідно до особливої процедури, за відсутності цих умов; одна рука, яка може здійснюватися лише колективно; г) вчинення дій, на які ніхто не має права

Однак, незважаючи на те, що ст. 365 КК України передбачає конкретний «службовий» кримінальний злочин з певною спеціальною тематикою, необхідно звернути увагу на думку В.В. Устименко, який вказав, що особливий (у тому числі особливо особливий) предмет є зловмисним, його ознаки визначаються об'єктом даного кримінального злочину, в одних випадках прямо, в інших - побічно, через інші елементи складу. Зокрема характеристики спеціальних суб'єктів, що характеризують правовий статус особи, безпосередньо визначаються об'єктом кримінального правопорушення, а в інших випадках ці характеристики визначаються специфікою дій, що входять до складу об'єктивної сторони [71, с. 45].

У зв'язку зі змінами, внесеними до ст. 365 КК України Законом України від 21 лютого 2014 р. No 746-VII із усіх категорій посадових осіб

суб'єктами цього кримінального правопорушення стали лише правоохоронці [3].

Виходячи з вищевикладеного, є підстави зазначити, що: а) зловживання владою може бути скоєно лише його представником, у тому числі працівником правоохоронних органів; б) у разі перевищення посадових повноважень посадова особа здійснює інші повноваження, крім своїх; с) співробітник правоохоронних органів, який перевищив свої службові повноваження (організаційно-адміністративні чи адміністративно-економічні), повинен розглядатися як особливий суб'єкт «посадова особа», оскільки здійснення його повноважень щодо здійснення правоохоронної діяльності чи правоохоронної функції у таких випадках не бачив... Звідси висновок про доцільність виключення з диспозиції ст. 365 КК вказівки на дії «зловживання владою».

2.3 Особливості застосування покарання до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення у статусі працівника правоохоронного органу

Без застосування санкцій, покарань, обмежень права і свободи особи неможливо налагодити належний порядок суспільних відносин, забезпечити їх захист. Хоча сьогодні покарання не розглядається як єдиний захід кримінального закону, але у ч. 2 ст. 1 Кримінального кодексу України, він проголошується державою як основний засіб виконання завдань цього нормативного правового акта та відповідно як основа механізму кримінально-правового захисту. Покарання - необхідний елемент державного впливу, який би існування як держави, а й суспільства загалом. Ця подія має існувати у законодавстві будь-якої країни. Не завжди лише правосвідомість людини, якість забезпечення її

інтересів та потреб можуть запобігти вчиненню кримінальних злочинів. Звичайно, значна частина громадян не допускає порушень закону саме під загрозою зазнати певних збитків або обмежень через можливість їхнього засудження державою. З цієї причини вивчення покарання у вигляді міри кримінального переслідування слід розпочинати з аналізу особливостей їх застосування до особи, яка вчинила кримінальний злочин, який перебуває у статусі співробітника правоохоронних органів. Саме розробка та вдосконалення положень про покарання є одним із необхідних інструментів для держави у боротьбі зі злочинністю, у тому числі у сегменті кримінальних правопорушень з боку співробітників правоохоронних органів.

Безсумнівно, покарання, застосоване до особи, яка вчинила кримінальний злочин, який перебуває в нинішньому статусі правоохоронців, відповідає загальним параметрам, закладеним у цьому інституті кримінального права. З розвитком криміналістики виробилася і доктринальна концепція покарання. Так, А.А. Піонтковський зазначив, що покарання є покаранням за кримінальний злочин, оскільки за змістом пов'язане із заподіянням засудженому певних страждань. [49, с. 26]. І.М. Бажанов також дав визначення покарань, вказавши, що «це особлива міра примусу, що застосовується відповідно до кримінального закону за скоєння кримінального злочину» [69, с. 315]. М.Д. Шаргородський вважав, що покарання - це захід державного примусу, яка застосовується лише судовою владою до осіб, які вчинили кримінальний злочин [78, с. 6-7]. Є. Говорячи про покарання, Ной стверджував, що не лише примус поєднується з покаранням і застосовується судом до особи, винної у скоєнні кримінального злочину, а й подія, яка має свої цілі та завдання [44, с. 155].

КК України 2001 р. у ст. 50 вперше закріпили поняття «покарання», офіційно визначивши його як міру «примусу, який застосовується від

імені держави судом до особи, засудженої за кримінальний злочин, і є законодавчим обмеженням прав і свобод людини». засуджений» [8].

Т.А. Денисова зазначає: «Традиційно державне покарання злочинців розглядається як практика, яка має певні цілі та цінності» [24, с. 58-63]. Усі різні способи обмеження права і свободи, охоплені змістом кримінальних покарань, повинні забезпечувати досягнення одних і тих цілей. Кримінальний кодекс України визначає мету покарання таким чином: «Покарання спрямоване не лише на покарання, а й на виправлення засуджених, а також на запобігання вчиненню нових кримінальних злочинів як засудженими, так і іншими особами» (частина 2 статті 50). У науці кримінального права із цього приводу висловлюються різні думки. Таким чином, відомі три теорії щодо призначення покарання. Вважається, що українське законодавство реалізує змішану чи комплексну мету покарання. Таким чином, мета покарання засудженого за злочин, скоєний у статусі співробітника правоохоронних органів, реалізується у чотирьох вимірах: 1. страта засудженого – позбавлення чи обмеження його прав; 2. виправлення засудженого; 3. запобігання вчиненню засудженим нового кримінального злочину; 4. запобігання вчиненню кримінальних злочинів іншими особами. Треба сказати, що не всі фахівці погоджуються з необхідністю визнання покарання за це. Деякі вчені пропонують визначити його так: «Покарання спрямоване на виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами» [20, с. 196]. Проте, як влучно зазначає В.А. Ломако: «Покарання має бути метою покарання, яке не зменшує його як його суттєву властивість» [78, с. 356-367]. Іноді вони також заперечують мету покарання, наприклад, виправлення засудженого, заявляючи, що Кримінальний кодекс має фіксувати лише ті цілі, яких можна досягти за допомогою цього. засудженого можна добитися лише під час виконання вироку, тому це має бути відображено у кримінально-виконавчому законі, а не в Кримінальному кодексі, крім

того, є види покарання, в яких взагалі немає виправлення як процесу [29, стор. 82-83; 37, стор 23]. Деякі вчені критично ставляться до мети запобігання вчиненню засудженими нових кримінальних злочинів, у тому числі засуджених до позбавлення волі.

Найбільш поширений вид кримінального покарання, що загрожує особливому суб'єкту (та особі, яка притягується до кримінальної відповідальності) за ці кримінальні правопорушення, - це позбавлення волі на певний термін, на другому місці - обмеження волі, на третьому - арешт, штраф та позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. У 6 з 20 випадків позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю використовувалося як додаткове покарання.

Певні обмеження права і свободи, які випливають із покарання, яке може бути накладено на особу, засуджену за кримінальний злочин, вчинений як співробітник правоохоронних органів, нічим не відрізняються від обмежень, що накладаються від імені держави будь-якою іншою засудженою особою.

Слід зробити висновок про те, що особливості утримання покарання, яке може «бити» співробітника поліції, припускають його орієнтацію на права і свободи, які він має у зв'язку зі своїм офіційним статусом. Відповідно це може бути тільки так зване «особливе покарання», спрямоване на позбавлення звання, позбавлення прав, обмеження [14, с. 7, 51, с. 45].

Особливими видами покарання, у яких має значення статус співробітника правоохоронних органів на даний момент скоєння кримінального правопорушення, є позбавлення військового, особливого звання, звання, звання чи кваліфікаційного класу, і навіть позбавлення права обіймати певні посади. чи займатися певними видами діяльності.

Позбавлення військового, особливого звання, звання, звання чи кваліфікаційного класу як вид покарання не вказується у санкціях норм

Особливої частини Кримінального кодексу та застосовується за рішенням суду. Відповідно до ч. 2 ст. 52 і 54 КК України, це покарання є додатковим і може бути застосовано судом тільки до особи, визнаної винною у скоєнні тяжкого чи особливо кримінального злочину, із зазначенням відповідних причин у вирокі [9].

Звичайно, особливе звання для співробітника правоохоронних органів є дуже важливим, тому що залежно від цього змінюються дохід, посада та статус співробітника у правоохоронній системі. Отже, саме завдяки цьому виду покарання поліцейський, визнаний винним у скоєнні кримінального злочину, отримає колосальний урок, який виправить правопорушника та запобігатиме скоєнню кримінальних злочинів у майбутньому. Адже якщо ви втратите особливе звання, поліцейський також втратить усі привілеї, пов'язані з його присутністю.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на підставі пояснень, наданих Верховним Судом України, застосовується як додаткове покарання лише в тих випадках, коли вчинення кримінального злочину було пов'язане зі становищем підсудного або його участь у певних видах діяльності. Це покарання призначається у межах, встановлених санкцією статті Кримінального кодексу, згідно з якою обвинувачений визнано винним, а якщо таке не передбачено, – у межах ст. 55. Той факт, що до винесення вироку підсудний більше не обіймав посади і не брав участі у кримінальних злочинах, не перешкоджає застосуванню цього покарання.

Підсумовуючи, слід сказати зміст змісту думки В.І. Тютюгіна, який стверджує, що у основі карального змісту даного покарання лежить як позбавлення конкретних суб'єктивних прав, і тимчасове обмеження його дієздатності. Під позбавленням певних прав вчений розумів право обіймати певну посаду або займатися діяльністю та права та повноваження, пов'язані з їх реалізацією, а під тимчасовим обмеженням

правоздатності – можливість вільно обирати посаду, професію чи інше заняття [68, с. 6-7].

Таким чином, слід зазначити, що при застосуванні даного виду покарання до правоохоронців важливо, щоб позбавлення права обіймати певну посаду позитивно вплинуло на припинення певних видів злочинної діяльності, на виправлення співробітників поліції та запобігання вчиненню ними кримінальних злочинів [42, с. 67].

Детально проаналізувавши спеціальні види покарання, які застосовуються судами до правоохоронців за вчинені ними кримінальні правопорушення, передбачені розділом XI Загальної частини Кримінального кодексу України, можна класифікувати такі суб'єкти кримінального правопорушення в окремій окремо визначеній групі. І все ж, крім спеціальних видів покарання, суди також застосовують до поліції загальні види покарання. Якщо проаналізувати судову практику, можна зробити висновок, що при призначенні судами покарання враховуються всі істотні обставини справи, тобто тяжкість вчиненого кримінального правопорушення, дані, що характеризують особистість злочинця та його поведінку, наявність судимостей, які не були зняті або скасовані, фінансове становище та обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання. І, як наслідок, суди виходять з цієї ситуації наступним чином. Наприклад, за результатами розгляду справи суддя призначає основне та додаткове покарання. Але, посилаючись на пом'якшувальні обставини, суддя в більшості випадків, керуючись ст. ст. 65, 75, 76 КК України, змінює обов'язкове покарання на менш суворе. І в результаті правоохоронці зазнають, так би мовити, «легке покарання» у вигляді обмеження свободи, штрафу або встановлення випробувального терміну, і через короткий проміжок часу вони повертаються до своїх службових обов'язків .

2.4 Типові способи приховування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, які вчиняються працівниками Національної поліції України

Для функціонування держави важлива ефективна діяльність органів влади. Водночас кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, вчинені працівниками Національної поліції України, несуть не лише серйозну суспільну небезпеку, але й підривають авторитет правоохоронних органів загалом, оскільки саме поліція більше спілкується з звичайні громадяни. Ефективність протидії цим кримінальним правопорушенням вимагає ретельного аналізу всіх елементів та їх складових оперативно-розшукових характеристик. Однак у сфері службової діяльності методи приховування кримінальних правопорушень різноманітні і постійно вдосконалюються.

Важливе місце в структурі методів вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності посідають методи підготовки та приховування цих діянь.

Працівник Національної поліції України, готуючись до скоєння кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, як правило, завчасно вживає заходів щодо його приховування, шукаючи посередника, відкриваючи банківський рахунок на ім'я одного з родичів або близька особа; складання фіктивних документів; підготовка фальшивих алібі тощо.

Типовими методами приховування кримінальних правопорушень є використання підсудним службових повноважень для отримання інформації про хід розслідування, компрометуюча інформація для дискредитації чи впливу на заявників (потерпілих), свідків та осіб, які проводять розслідування, а також фальсифікація, знищення, перетворення або приховування слідів та засобів вчинення кримінального правопорушення. ... Специфічною технікою є створення фальшивого алібі

(за допомогою членів сім'ї, родичів, знайомих, колег по службі, а також давання свідомо неправдивих свідчень як з боку причетних до кримінального правопорушення, так і з боку інших осіб, яким вони вплинули).

Особливістю приховування цієї категорії кримінальних правопорушень є зацікавленість у наданні допомоги правопорушникам з боку безпосередніх керівників та колег (перші, як правило, намагаються уникнути дисциплінарної відповідальності за неналежний контроль над підлеглими, а другі можуть бути особисто причетних до злочинних дій підсудних).

У службових кримінальних правопорушеннях, вчинених співробітниками Національної поліції, методи приховування кримінальних правопорушень часто збігаються з методами підготовки або вчинення самих кримінальних правопорушень. Враховуючи той факт, що працівники поліції добре знайомі з формами та методами роботи правоохоронних органів вже на стадії підготовки до кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, вони часто застосовують змови чи інші заходи, спрямовані на приховування факту протиправної діяльності.

Залежно від напрямку діяльності особи, приховує судово -суттєву інформацію, методи приховування поділяються на пасивні та активні.

Пасивні включають методи, які насамперед полягають у приховуванні інформації. Маючи таку інформацію, людина уникає повідомляти про неї іншим, не використовуючи активних «образливих» дій. Таке пасивне приховування може проявлятися у відмові свідків та потерпілих від дачі показань під час досудового розслідування.

Активні методи включають активне нав'язування "власної гри", перехоплення ініціативи, введення в оману осіб, які мають намір встановити обставини досліджуваної події. Як правило, такі дії супроводжуються маскуванням, фальсифікацією судово значущої

мовленнєвої інформації; вони також можуть мати відкритий агресивний характер, коли мова йде про вплив на носія вербальної інформації.

Особливістю приховування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності серед співробітників Національної поліції є те, що такі методи постійно вдосконалюються, оскільки працівники Національної поліції набувають досвіду злочинної діяльності, нових форм і методів вчинення кримінальних правопорушень у з'являється сфера офіційної діяльності, законодавство постійно змінюється, а отже, і порядок роботи Національної поліції.

Результат використання поліцією певного методу вчинення кримінальних правопорушень відображається в об'єктивній дійсності у вигляді слідів.

В основному джерела інформації про кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності працівників Нацполіції матеріалізуються в різних документах, оскільки більшість таких діянь поєднуються з підробкою відповідної офіційної документації. Мова йде про всі види документів, у яких фіксуються юридично значущі факти, висуваються вимоги або записуються рішення, які є обов'язковими для фізичних та юридичних осіб, незалежно від їх підпорядкованості чи відомчої належності.

Серед підроблених документів варто виділити сфальсифіковані протоколи адміністративних правопорушень, пояснення, протоколи слідчих (розшукових) дій, заяви про кримінальні правопорушення, документи, що підтверджують сплату штрафів, документи, що містять державну чи службову таємницю, конфіденційну інформацію та подобається.

Серед об'єктів фальсифікації документів найбільшого поширення за останні роки отримали матеріали досудового розслідування. Це пов'язано з прийняттям нового Кримінально -процесуального кодексу України та численними порушеннями, які виникають у кримінально -

процесуальній діяльності слідчих підрозділів, насамперед на нижчому рівні, в контексті імплементації деяких його положень.

Отже, викриття прихованих кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, вчинених працівниками Національної поліції України, включає комплекс процесуальних та оперативно-розшукових дій та організаційних заходів, тактичні особливості яких обумовлені специфікою його предметів.

Диференціація методів приховування кримінальних правопорушень, вчинених працівниками Національної поліції, може допомогти у плануванні та проведенні організаційних заходів та тактики перевірки інформації про службові кримінальні правопорушення, вчинені працівниками Національної поліції України посадовими особами, розкриття прихованих кримінальних правопорушень. Це допоможе підвищити ефективність боротьби зі злочинністю у цій сфері.

2.5 Характеристика кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів проти правосуддя

Стабільне та ефективне функціонування правоохоронних органів – одна з умов забезпечення верховенства закону, поваги до прав і свобод людини та громадянина. Однак, на жаль, є випадки, коли правоохоронці вчиняють кримінальні злочини, у тому числі кримінальні злочини проти правосуддя. Подібні дії чиновників підривають авторитет влади та рівень довіри суспільства до правоохоронних органів. У той же час, на думку криміналістів, ці кримінальні злочини мають високий рівень латентності. З іншого боку, як справедливо зазначає Т.І. Гарипов, кримінальні злочини, що розслідуються, становлять підвищену суспільну небезпеку і завжди викликають особливий резонанс у суспільстві. Крім того,

вивчення слідчої та судової практики показує, що у слідчих виникають певні труднощі під час розслідування таких кримінальних злочинів.

Інформація про елементи криміналістичної характеристики групи кримінальних злочинів проти правосуддя визначає оптимальну організацію процесу їх розслідування. Фактично такі кримінальні злочини скоюють працівники правоохоронних органів – слідчі, судді, прокурори, співробітники оперативних підрозділів. Цей факт визначає, що при розслідуванні таких кримінальних злочинів на слідчого часто впливає, з одного боку, громадськість, яка, не розуміючи обставин скоєння кримінального злочину, уже вважає суддю, прокурора чи слідчого винними у скоєнні кримінального злочину. Злочин і вимагає дострокового та суворого покарання. З іншого боку, керівництво відповідного правоохоронного органу, посадова особа якого скоїла кримінальний злочин. Як правило, правоохоронці зацікавлені не в розголосі, а іноді у виявленні таких дій, оскільки є корпоративні інтереси.

Однією з особливостей розслідування цих кримінальних злочинів є те, що деякі співробітники правоохоронних органів мають юридичну недоторканність. У кримінальному судочинстві імунітет визначається як функціональний правовий інститут, виняткові правила якого передбачають звільнення певних суб'єктів від процесуальних зобов'язань та особливу процедуру кримінального переслідування та примусових заходів.

Конституція України визначає автономію судової влади, а суддям гарантується незалежність та недоторканність. Ці положення втілені у положеннях кримінально-процесуального законодавства.

Закон також передбачає особливі особливості процедури повідомлення суддів та присяжних засідателів про підозри під час виконання ними своїх обов'язків у суді. Відповідно до ст. 481 КПК України, ці особи підозрюються Генеральним прокурором чи його заступником.

Ще однією особливістю розслідування цієї групи кримінальних злочинів проти правосуддя і те, що у початковому етапі, зазвичай, особистість злочинця вже відома. Тому типові слідчі ситуації початковому етапі розслідування слід розділяти залежно від позиції підозрюваного. Перша типова слідча ситуація виникає, коли злочинець не визнає свою провину або частково визнає свою провину та виступає проти розслідування. Ця ситуація характеризується як конфліктна і вимагає від слідчого певних зусиль її подолання. Друга типова слідча ситуація виникає, коли злочинець визнає свою провину та сприяє розслідуванню. Ця ситуація характеризується великим обсягом інформації про обставини вчинення кримінального злочину та сприятлива для слідства.

Слідчі ситуації визначають основні напрями розслідування та ухвалення слідчими рішення, а також вибір необхідного курсу дій.

Слід зазначити, що розслідування цих кримінальних злочинів неможливе без судово-медичної експертизи. Найчастіше призначається почерк, судово-медична експертиза, технічна та судово-медична експертиза документів.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що на початковій стадії розслідування кримінальних правопорушень, скоєних правоохоронцями, з порушенням порядку відправлення або відправлення правосуддя, слідчий вже має відомості про підозрюваного вдома, а отже, такі типові слідчі ситуації повинні бути виявлені: вчинив кримінальний злочин, не визнає свою провину або частково визнає свою провину та активно виступає проти розслідування; 2. Особа, яка вчинила кримінальний злочин, визнає свою провину та сприяє її розслідуванню. Безпосередніми слідчими (розшуковими) діями даного кримінального провадження є огляд місця події та допит свідків. При розслідуванні цієї групи кримінальних злочинів проти правосуддя слідчий має вилучити низку документів, призначити судово-медичну експертизу.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз вчинених кримінальних правопорушень, де суб'єктом виступає службова особа правоохоронного органу дозволяє сформулювати висновки, які дозволяють узагальнити та вирішити наукове завдання, а саме вплив статусу особи (в даному випадку працівником правоохоронного органу) на виникнення, динаміку і припинення кримінальних правовідносин.

Доцільно розглядати кримінальні правовідносини які виникають у вузькому(однобічному) та широкому значенні. У однобічному значенні вони постають лише у випадку вчинення суб'єктом діяння, яке за національним кримінальним законодавством визнається кримінальним правопорушенням. Саме в даному виді правовідносин доцільно врахувати особливості статусу осіб-учасників. Правовий статус працівника правоохоронного органу в таких правовідносинах має багатовимірний характер, адже ця особа, в залежності від її поведінки, може виступати в них агентом держави, потерплим від кримінального правопорушення або суб'єктом кримінального правопорушення.

Крім того, в кримінальному праві допускається визнання не лише активного, але й ретроспективного цього статусу особи. Також, деякі з прав та обов'язків, які визначають статус особи як працівника правоохоронного органу, можуть впливати на коло її прав і обов'язків в кримінальних правовідносинах, що виникають після припинення служби в правоохоронних органах.

На сьогоднішній день регулювання даного виду правовідносин здійснюється нормами, які закріплені в таких джерелах:

- а) Кримінальний кодекс України;
- б) рішення Конституційного Суду України;

в) міжнародні договори, що не встановлюють злочинність, караність чи інші кримінально-правові наслідки суспільно-небезпечних діянь, але визначають види й обсяги прав людини і громадянина, котрі підлягають захисту державою, та повинні визнаватися нормами прямої дії.

Вчинення особою, яка перебуває в активному статусі правоохоронця, певної кримінально-значущої дії виключає застосування деяких нормативних кримінально-правових норм Загальної частини КК України.

Посадовою особою є особа не лише тоді, коли вона виконує відповідні функції та обов'язки постійно, а й коли вона виконує це тимчасово або за спеціальними повноваженнями за умови, що ці функції чи обов'язки покладені на неї уповноваженим органом чи уповноваженою посадовою особою.

Безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень, зазначених у главі 17 КК України, є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність у правоохоронних органах.

Поліцейський – це громадянин України, який склав присягу в поліції, проходить службу на відповідних посадах у поліції та якому присвоєно спеціальне звання поліції.

Правовий статус працівника правоохоронного органу дозволяє зробити висновок, що у випадку, коли він здійснює протиправне посягання на охоронювані законом права та інтереси у зв'язку із виконанням своїх службових обов'язків і повноважень, які пов'язують його із проходженням служби у правоохоронному органі та виконанням його задач, посягання на охоронювані законом об'єкти це і є безпосередньо службовим кримінальним правопорушенням.

До кримінальних правопорушень найчастіше вчинюваних працівниками поліції слід віднести: зловживання владою або службовим становищем, зловживання повноваженнями особами, які надають

публічні послуги, службове підроблення, службова недбалість, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, провокація підкупу, декларування недостовірної інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 року
2. Декларація про державний суверенітет України: прийнята Верховною Радою Української РСР 16.07.1990 р. № 55-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень ст. 19 Конвенції ООН проти корупції: Закон України від 21.02.2014 р. № 746-VII.
4. ЗУ «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» від 23.12.1993 р № 3781-ХІІ.
5. ЗУ «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 р. № 2136-VIII
6. ЗУ «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. № 876-VII.
7. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього: Конвенція ООН від 09.12.1948 р
8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України Про практику призначення судами кримінального покарання від 24.10.2003 р. №7
10. Постанова Пленуму Верховного суду України Про судову практику у справах про хабарництво від 26.04.2002 р. № 5.
11. Александров Н. Г. Законность и правоотношения в социалистическом обществе. Москва: Госюриздат, 1955. 174 с.
12. Алексеев С. С. Собрание сочинений: в 10 т. Москва: Статут, 2010. Т. 3: Проблемы теории права: курс лекций. 781 с.
13. Андрушко П. Джерела кримінального права України: поняття, види. *Право України*. 2011. № 9. С. 25–41.

14. Багрий-Шахматов Л. В., Гуськов В. И. Теоретические проблемы классификации уголовных наказаний. Воронеж: Изд-во Воронеж.ун-та, 1971. 107 с.
15. Барков А. В. К вопросу о сущности уголовных правоотношений. *Проблемы уголовного права: сборник статей/под ред. И. С. Тишкевича*. Минск: Изд-во БГУ, 1976. С. 3–17.
16. Батиргареева В. С., Борисов В. І. Інші кримінально-правові наслідки вчинення суспільно небезпечного діяння. *Вісник Асоціації кримінального права України*.
17. Баулін Ю. В. Кримінально-правові відносини. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 17:
18. Боняк В. О. Орган охорони правопорядку України: зміст поняття, його обсяг та різновиди. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. Вип. 2. С. 37–48
19. Брайнин Я. М. Уголовная ответственность и ее основание в советском уголовном праве. Москва: Госюриздат, 1963. 275 с.
20. Васьковский Е. В. Учебник гражданского права. Санкт-Петербург: Книж. маг. Н.К. Мартынова, 1894. 168 с.
21. Габлей Н. Г. Поняття та мета покарання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2012. Вип. 2. С. 190–197.
22. Гуторова Н. А. Уголовное право Украины: Особенная часть: конспект лекций. Харьков: Одиссей, 2003. 320 с.
23. Гуторова Н. О. Регулювання кримінально-правових відносин: поняття, мета, способи та їх ефективність *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності: матеріали міжнар. наук.- практ. конф.(м. Харків, 18–19 жовтня 2018 р.)/редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін.* Харків: Право, 2018. 552 с.
24. Денисова Т. А. Феномен покарання. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2010. № 3. С. 58–63.

25. Житний О. О. Кримінальне право України в міжнародному вимірі (порівняльно-правовий аналіз): монографія. Харків: Одіссей, 2013. 376 с.
26. Житний О. О. Кримінальне право України: частина Загальна (у схемах та таблицях): навчальний посібник. Харків: Одіссей, 2008. 200 с.
27. Загальна теорія держави і права: підр. для студ. юрид. спец. вищих навч. закл./М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
28. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів/М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
29. Зубкова В. И. Уголовное наказание и его социальная роль: теория и практика. Москва, 2002. 304 с.
30. Катеринчук К. В. Теоретичні проблеми суб'єктів злочинів проти здоров'я особи. *Судова апеляція*. 2015. № 1. С. 36–42.
31. Ковалев М. И. Советское уголовное право: курс лекций. Вып. 1. Введение в уголовное право. Свердловск, 1971. 146 с.
32. Колос М. І. Кримінальне право в Україні (X-початок XXI століття): монографія: у 2 т. Київ; Острог, 2011. 448 с.
33. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. для студентів юрид. вузів і фак./за ред. П. С. Матишевського та ін. Стер. вид. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 512 с.
34. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник/Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. 456 с.

35. Кропачев Н. М. Уголовно-правовое регулирование. Механизм и система. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет, 1999. 262 с.
36. Курс уголовного права Общая часть: в пяти томах. Том 1. Учение о преступлении/под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. Москва: Зерцало, 2002. 404 с.
37. Курс уголовного права. Общая часть: в пяти томах. Том 2. Учение о наказании/под. ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. Москва, 2002. 464 с.
38. Лопашенко Н. А. Введение в уголовное право: учеб. пособ. Москва: Волтерс Клувер, 2009. 224 с.
39. Мартыненко О. А. Детерминация и предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины: монография. Харьков: Изд-во ХНУВС, 2005. 469 с.
40. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2006. 576 с.
41. Метельський І. Д. Особливості виникнення кримінально-правових відносин. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. Вип. 5. С. 106–109.
42. Метельський І. Д. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як засіб запобігання злочинам працівниками правоохоронних органів (окремі проблеми використання). *Південно-український правничий часопис*. 2018. Вип. 4, Ч. 1. С. 64–67.
43. Митрофанов І. І. Актуальні проблеми регулювання відповідальності у кримінальному праві: монографія. Одеса: Фенікс, 2017. 450 с.
44. Ной И.С. Вопросы теории наказания в советском уголовном праве. Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 1962. 208 с.
45. Огурцов Н. А. Правоотношение и ответственность в советском уголовном праве. Рязань, 1976. 205 с.

46. Осадчий В. І. Проблеми кримінально-правового захисту правоохоронної діяльності: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 36 с.
47. Панов М. І. Вступ до навчального курсу «Кримінальне право України»: лекція. Київ: Ін Юре, 2015. 104 с.
48. Панов М. Кримінальна відповідальність та її підстава. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 4. С. 45–52.
49. Пионтковский А. А. Введение в теорию советского уголовного права. Курс советского уголовного права. Т. 1. Москва, 1970. 312 с.
50. Поліщук О. М. Диспозитивність і кримінально-правові відносини. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. Вип. 69. С. 229–237.
51. Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины: монографія. Харьков: ФИНН, 2009. 344 с.
52. Пономаренко Ю. А. Зворотна дія кримінального закону у часі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2002. 20 с.
53. Попович В. М. Теорія держави і права: концепція, праксеологія та методологія розвитку: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 384 с.
54. Прохоров В. С. Преступление и ответственность. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. 136 с.
55. Савченко А. В., Кришевич О. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Науково-практичний коментар до Розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України/за заг. ред. В. І. Шакуна. Київ: Алерта, 2012. 160 с.
56. Самотієвич В. О. Кримінологічна характеристика особистості працівників ОВС України, які вчинили злочини: дис. ... канд. юрид. наук:

12.00.08. Харків, 2013. 226 с.

57. Смирнов В. Г. Функции советского уголовного права. Ленинград: Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1965. 188 с.

58. Смирнов В. Г. Правоотношения в уголовном праве. *Правоведение*. 1961. № 3. С. 86–98.

59. Спиридонов М. Общие и специальные признаки субъекта преступного нарушения права на защиту. *Leges si Viata*. 2018. № 5/2. С. 168–172.

60. Строгович М. С. Природа советского уголовного процесса и принцип состязательности. Москва: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1939. 151 с.

61. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. Москва: Изд-во АН СССР, 1958. 703 с.

62. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. Москва: АН СССР, Институт государства и права, 1968. 469 с.

63. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник/за ред.: О. С. Захарова, В. Я. Карабань, В. С. Ковальський (кер. авт. кол.) та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 376 с.

64. Тацій В. Я. Кримінально-правові відносини і кримінальна відповідальність. *Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності*: матеріали наук. полілогу (м. Харків, 7 вересня 2018 р.)/упор. Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко. Харків: Право, 2018. 208 с.

65. Теория государства и права: учебник для юрид. вузов и ф-тов/под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: Изд. группа НОРМА-ИНФРА-М, 1998. 570 с.

66. Терентьев В. И. Відповідальність спеціального суб'єкта злочину за кримінальним правом України: автореф. дис.. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2003. 15 с.

67. Толстой Ю. К. К теории правоотношения. Ленинград: Издательство Ленинградского Университета, 1959. 88 с.

68. Тютюгин В. И. Лишение права занимать определенные должности как вид наказания по советскому уголовному праву. Харьков: Вища школа. Изд-во при Харьк. ун-те. 1982. 145 с.
69. Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть Общая. Киев: Наукова думка, 1985. 448 с.
70. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. 368 с.
71. Устименко В.В. Специальный субъект преступления (понятие и виды): учеб. Пособие. Харьков. Юрид. Ин-т. 1986. 58 с.
72. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Атіка, 2004. 488 с.
73. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. Москва: Юридическая литература, 1974. 344 с.
74. Чорней С. В. Поняття суб'єкта злочину. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. № 618. С. 125–128.
75. Чугуников І. І. Правовідносини та форми їх реалізації у Кримінальному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2001. 23 с.
76. Чучаев А. И., Фирсова А. П. Уголовно-правовое воздействие: понятие, объект, механизм, классификация: монография. Москва: Проспект, 2010. 320 с.
77. Шалгунова С. А. Кримінологічно-правові та кримінологічні заходи попередження хабарництва серед співробітників органів внутрішніх справ: дис канд. юрид. наук: 12. 00 08. Київ, 1999. 203 с.
78. Шаргородский М. Д. Наказание по советскому уголовному праву. Москва, 1958. 350 с.